

METİN ŞERHİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLER*

Doç. Dr. Emine YENİTERZİ**

Divan şiirini okumak, anlamak, incelemek ve derinliğine inebilmek; bunların sonucunda şairin fikir ve hayal dünyasını oluşturan şahsî yönünü, divan şiiri malzemesini kullanmaktaki orijinalitesini tesbit etmek; “metin şerhi”nin günümüzde bir bilim dalı olarak kabul edilmesi, kaynaklarının ve metotlarının belirlenmesiyle mümkündür. Metinler şerhinin büyük ustası Ali Nihad Tarlan bu konuyu kısaca: “... kendi âleminde hususî formülleri, tedkîke muhtaç mevzuları olması lâzım gelen bir disiplindir”¹ ifadesiyle özetler.

Bu alana ait eserlerin geçmişteki yüzlerce örneğinden birkaçını teşkil eden; Mesnevî, Hâfız Dîvânı, Gülistan ve Muhammediye gibi meşhur edebî eserlerin şerhinde hâkim bir şerh metodu olarak beytin genel mânâsından çok, tek tek kelimeler üzerinde durulması dikkati çeker.

Günümüzdeki metin şerhi metotları için merhum hocam Prof.Dr.Âmil Çelebioğlu'nun tesbitleri bize yol göstermektedir. Aziz Hocam bir metni incelemede dikkat edilecek hususları altı maddede toplamıştır:

- 1- Kelimelerin lugat mânâsı;
- 2- Kelimelerin ıstılah mânâsı;

* 17-18 Ocak 1992'de İLESAM tarafından düzenlenen I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu'nda sunulmuştur.

** Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi.

¹ Ali Nihad Tarlan, Edebiyat Meseleleri-Metinler Şerhine Dâir, İstanbul 1981, s. 192.

- 3- Beyitteki mecâz, kinâye, tevriye ve benzeri sanatların tesbiti;
- 4- Kelimelerin metinde tesadüfi olarak bulunmayıp, beyit içinde bir fonksiyonu olduğunun düşünülmesi ve kelimenin yüklendiği görevin bulunması;
- 5- Kelimeler arası bağlantı kurulması;
- 6- Çeşitli devir ve seviyedeki şairlerin aynı konuda yazılmış eserlerini karşılaştırmak şeklinde ifade edebileceğimiz mukayese yolunun ihmal edilmemesi.

Bu bilgilerin ışığı altında; metin şerhinde karşılaştığımız güçlükler, önemle ele alınması gereken konular ve bu alanda yapılabilecek çalışmalar üzerinde bazı görüşlerimizi maddeler halinde sunmak istiyoruz.

1- Edebî Eserlerdeki İlim Konularının, Terimlerin, Özel İsimlerin ve Mâhiyetlerinin Tespiti

Fuzûlî, Türkçe Dîvânı'nın mukaddimesinde; "İlmsüz şi'r esâsı yoh dîvâr kimi olur ve esâssuz dîvâr gâyetde bî-i'tibâr olur. Pâye-i şi'rümi hilye-i ilimden mu'arrâ olmağı mûcib-i ihânet bilüp ve ilmsüz şi'rden kâleb-i bî-rûh gibi teneffür kılup..."² ifadeleriyle şiirin ilimden ârî olduğu zaman âdetâ ruhsuz bedene benzeyeceğini, bu yüzden uzun zaman ilim tahsil ettiği belirtir.

Divan şairlerimizin büyük bir kısmının devrinin aklî ve naklî ilimlerine vakıf, âlim sanatkârlar olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.³ Bu şairlerin dinî, edebî, tasavvufî kültürleri yanında diğer sosyal ve fen ilimlerine olan vukufu eserlerine de aksetmiştir. Değişik ilim

² Fuzûlî, Türkçe Dîvan, Haz.: Kenan Akyüz, Sedit Yüksel ve diğ., Ankara 1958, s. 6.

³ Divan şairlerinin meslekleri tahsil durumları hakkında fikir verir. Bu konuda bilgi için bkz. Mustafa İsen, "Dîvan Şairi Kimdir!", *Dergâh*, Mayıs 1990, C.I., s.3, s.9.

dallarına ait terimler klasik şiirimizde sık sık ele alınır. Bunlar; din, tasavvuf, edebiyat, sarf ve nahiv, musikî, hat, mantık, hukuk, tıp, kîmyâ ve astronomi gibi bir çok ilim koluna ait olabilir. Bunlar yanında; savaş ve savaş aletleri, içki ve içki meclisleri, satranç, spor, atçılık ve avcılıkla ilgili terimler; eser, şehir, memleket, nehir ve dağ isimleri; dinî ve efsanevî kahramanlar ve tarihî şahsiyetlerin adları yer alır. Ancak bütün bunlar yalnızca ismen zikredilmez; dîvan şiirinin tedâülere dayanması özelliğiyle, terim ve isimlerin ardında çağrışım zinciriyle pek çok olay, efsane, rivayet ve inanışlar hatırlatır.

Klasik şiire nüfuz edebilmek için öncelikle bu alanlara ait terminolojinin ansiklopedik lugatlar halinde ele alınması; kelimelerin sözlük anlamı dışındaki terim anlamlarının, kişi ve yer isimlerinin de meşhur özelliklerinin veya ilgili hadise ve rivayetlerinin belirtilmesi gerekmektedir.

Bunlara ek olarak edebiyatımızda gemici dili, çocuk dili, ıstılâhât-ı kîmyâ, tekellümât-ı kahveciyân, şükûfe-nâme, hayvan-nâme türünden tamamen belirli mevzularda bir lugat-nâme, ıstılâh-nâme yahut isim-nâme mahiyetinde kaleme alınmış çok çeşitli manzumelerin mevcudiyetini unutmamak; bunları tespit ve değerlendirmeye tâbi tutmak gerekir. Bu şiirler hem dil, hem de sosyal, tarihî ve maddî kültür yönünden son derece değerli edebî malzemelerdir.⁴

2- Metinlerdeki Mecâz, Tevriye Gibi Söz Sanatlarının Önemi:

Divan şiirinde şairin ustalığını ve dehasını sergileme imkanı bulduğu bir alan da edebî sanatlardır. Bu sanatlardan mecâz, kinâye ve

⁴ Âmil Çelebioğlu, "Eski Türk Edebiyatında Gemiyle İlgili Şiirler ve Bazı Husûsiyetler", Ondokuzmayıs Ü. Eğitim F. **Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri 3-17 Ekil 1986**, Samsun 1988, s.46.

tevriye metin şerhi yönünden önemlidir. Bu konuyu örneklerle açıklamak mümkündür.

Fuzûlî'nin;

*Virmeyen cânın sana bulmaz hayât-ı câvidân
Zinde-i câvîd ana dirler ki kurbândur sana*

*Ey kemân-eburû şehîd-i nâvek-i müjgânunam
Bulmuşam feyz-i nazar senden senün kurbânunam*

*Cân gamun çekmiş idi var idi boynumda hakı
Bu anun ecri idi kim sana kurbân itdüm⁵*

beyitlerinde kurbân kelimesinin kurb kökünden gelen yakınlık anlamı düşünülmezse metnin izahı eksik kalır.

Yine Fuzûlî'nin;

*Gözün kim gûşe-i mihrâb dutmuş dîn kalur yağma
Bu mülkün itmek olmaz fark kâfirden müselmânın⁶*

“Gözün mihrap köşesine yerleşmiş, dini yağma ediyor. Bu mülkün kâfirinden müslümanını ayırt etmek olmaz” anlamındaki beytinde göz, siyah rengi ve maddî bir güzellik unsuru olması dolayısıyla Hakk’a giden sâlikin yolunu kesen kâfirdir. Hak yolcusu ise ancak madde ve nefsiyle mücadele ederek Hakk’a vasıl olur. Bu savaşın yeri müslüman mabedinin bir unsuru, namaz kılanların yöneldiği mihraptır. Mihrabın, harp kökünden gelen mekân ismi bir kelime olduğu, o makamda imamın nefsiyle muhabere ettiği,

⁵ Fuzûlî, a.g.e., s.145, 305, 324.

⁶ Fuzûlî, a.g.e., s.348.

⁷ İsmâîl Hakkı Bursevî, Şerh-i Muhammediye (Ferahu'r-Rûh), İstanbul 1924, C.I, s.127.

arkasındaki cemaatin de âdetâ askerleri olduđu⁷ bilgisiyle mihrâb-savaş ilişkisi beyte açıklık kazandırır.

Benzer bir örneğimiz de Zâtî'ye ait:

*La'lüniin sen bûsesin bâzâr idersin cân ile
Bir fakîr üftâdedür vir Zâtî'ye halvâlığın*⁸

“Dudağınım busesini canla pazar edersin. Zâtî bir fakir âşığındır, ona da helvasını ver” anlamındaki beyitte dudağın görünürde can alıcı, gerçekte ise can bağışlayıcı özelliği; diğer yandan cenazenin ardından helva dağıtılması âdeti aşikârdır. Ancak beyitte; ilk bakışta iki ayrı kelime gibi görünen “senbûse”nin, samsa denilen üçgen şeklinde bir nevi hamur tatlısı anlamının gözden uzak tutulmaması gerekir.

Örneklerimizde görebileceği gibi bu türden edebî sanatlar hem şairin sanatkâr yönü, hem de metin şerhi bakımından önemlidir. Bu itibarla kelimelerin sözlük karşılıkları dışında, ya bizce bilinmeyen ilk anlamlarının, ya da sonradan farklı mefhumlara işaret etmek üzere yüklendikleri mânâların tesbiti gerekir. Dikkat noktası kelimeye yoğunlaşan eski şerhler tarandığı takdirde benzer örneklerin artacağı muhakkaktır. Bu konuda Muhammediye Şerhi'nden görüşümüzü destekler mahiyette birkaç kelime verebiliriz. “Gussa” kelimesinin anlamı yemek yerken boğazda duran lokma;⁹ “İktibas” kelimesinin bir yerden ateş alma;¹⁰ “mâcerâ”nın ise iki veya daha çok kişi arasında geçen düşmanca olaylar¹¹ şeklindeki ilk kullanımları bugün taşıdıkları anlamlardan farklıdır.

⁸ Mehmed Çavuşoğlu-M. Ali Tanyeri, Zâtî Dîvânı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı, İstanbul 1987, C.III, s.15.

⁹ İsmâil Hakkı Bursevî, a.g.e., C.I, s.106.

¹⁰ a.e., C.I, s.64; C.II, s.259.

¹¹ a.e., C.II, s.476.

3. Folklorik Malzemenin Tespiti:

Metin şerhinde dikkat edilmesi gereken bir diğer konu da atasözleri, deyimler, sosyal hayatın doğumdan ölüme kadar bütününe ilişkin âdet ve inançlardır. Bu folklorik malzeme üzerinde günümüze kadar yeterince durulmamış, divan şirinin maddî hayatla içiçe oluşunun bir göstergesi olan âdet, gelenek, inanç ve telakkiler ihmal edilmiştir. Her biri mecazî mânâlar yüklenen deyimleri ve büyük kısmı halen yaşayan atasözlerini tespit nisbeten mümkündür. Ancak âdet ve telakkilerin bir kısmı hayatiyetini kaybetmiştir. Örneğin Şeyhülislâm Bahâyî'nin;

*Belî resmdür târek-i dâd-hâh
Fürûzân ola hemçü kânûn-ı mâh¹²*

beytinde: “Adalet isteyenin başının ay ocağı gibi aydınlık olması âdettir” denilirken, geçmişte adalet için devlet büyüklerine başvuranların başının ortasını kazıtmaları âdeti hatırlatılır.

Yine Hayretî'nin;

*Bir zümürrüddür dilâ emmâre nefsün mârına
Göz yaşından olsa âyînende ger jengâr-ı ışk¹³*

beytinde yılan-zümrüt ilgisi bilinmediği takdirde beyte anlam vermek mümkün değildir. Ancak yılan ve akrebin, yanında zümrüt bulunduran kişilerden kaçtığı, yılanın bu cevheri gördüğü zaman kör olduğu¹⁴ inancı bilinince metin rahatlıkla izah edilmektedir.

¹² Harun Tolasa, Şeyhülislâm Bahâyî Dîvânı'ndan Seçmeler, İstanbul 1979, s.116.

¹³ Hayretî, Dîvan (Tenkidli Basım), Haz.: Mehmet Çavuşoğlu-M.Ali Tanyeri, İstanbul 1981, s.18.

¹⁴ İsmâîl Hakkı Bursevî, a.g.e., C.I, s.190.

Bu iki örnekte görülebileceği gibi âdet ve inançların tesbiti metin şerhinde son derece önemlidir. Bu yüzden divan tahlillerinde bu konunun daha geniş ele alınması, eski şerhlerin taranarak bu türden bilgilerin tesbiti, diğer yandan derleme çalışmalarıyla âdet ve telakkilerin günümüzdeki uzantılarını belirlemek gerekmektedir.

4. Divan Şiirinde Yer Alan Âyet ve Hadislerin Tespiti:

Divan şiirinin dinî dokusu metin şerhinde büyük önem taşır. Gerek dinî inançlar, gerekse âyet ve hadisler şiirimizde sık sık konu edilmiştir. Geniş bir dinî kültüre sahip olan şairlerimiz âyet ve hadisleri lafzen iktibas yoluyla verdikleri zaman, bunların tespiti kolaydır. Fakat bu malzeme mânen iktibasla veya telmihle verilirse ilk bakışta fark etmek zorlaşır.

Örneğin Bâkî'nin;

*Ne hûb dem ne kıyâmet olur bu kim
Nücûm indi yire yir yüzine çıkdı künûz*

beytinde yer alan kıyamet tasviri; Kur'ân-ı Kerîm'de Zilzâl, İnşikâk ve İnfitâr Sûreleri'ndeki tasvirlerle tamamen aynıdır.¹⁵

Bir başka örneğimiz Nedîm'e ait:

*Kaşların bâlâda seyr it ruhların gör zîrde
Kıl temâşâ huldi zîr-i sâye-i şemşîrde¹⁶*

Bu beyitte Nedîm; kaş-kılıç, yanak-cennet benzetmeleri ardında; "Cennet kılıçların gölgesi altındadır" hadisine şairane işaret etmektedir.

¹⁵ Ali Nihad Tarlan, Edebiyat Meseleleri, s.198-199.

¹⁶ Halil Nihad (Boztepe), Nedim Divanı, İstanbul 1338-1340, s.174.

Divanlarında dinî unsurlara hemen hiç yer vermedikleri kanaati yaygın olan Bâkî ve Nedîm’de görülen bu örnekler; dinî konuların veya inançların çoğu kez aynen verilmeyip, her sanatçının hayal âleminde farklı şekillere bürünebileceğini gösterir. Bu sebeple şairlerimiz hakkında daha objektif değerlendirmeler yapmak, dinî malzemenin edebî kullanımını tespit etmek için divan şiirinde ele alınan âyet ve hadislerin indekslerinin hazırlanması metin şerhi için de büyük kolaylık sağlayacaktır.

5- Mazmunların Tespit Edilmesi:

Klasik şiirimizin en önemli unsurlarından biri mazmundur. Öyle ki Ali Nihad Tarlan mazmunu beytin iskeleti olarak tanımlar.¹⁷ Bu iskelet zayıf şairlerin elinde derinin altından belli olmakta, güçlü şairlerde ise ustalıkla örülmüş söz ve mânâ adaleleriyle gizlenmektedir.

Edebiyatımızda mazmunla ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır.¹⁸ Gül, gonca, bülbül, ayna, inci, mum, kıyamet, güneş, ay, cellat gibi klişeleşmiş ortak mazmunlar ise şiirimizde büyük yer tutar. Şairlerin tahayyül ve tefekkür derecelerine göre çok değişik şekillerde kullandıkları mazmunların metin şerhinde taşıdığı önem açıktır. Bu sebeple divan şiirinde kullanılan ortak mazmunların tespitiyle ilgili çalışmaların yapılması¹⁹ ve bugüne kadar divan tahlillerinde ihmal edilen bu konuya geniş yer verilmesinin metin şerhi bakımından faydalı olacağı kanaatindeyiz.

¹⁷ Ali Nihad Tarlan, a.g.e., s.197.

¹⁸ Bu konuyla ilgili ilk çalışmalar Mehmet Çavuşoğlu’ya aittir: Mehmet Çavuşoğlu, “Mazmun”, **Türk Dili**, C.III, S.388-399/Nisan-Mayıs 1984, s.198-205; *Dîvanlar Arasında*, Ankara 1981, s.23-29. Tebliğin sunulduğu tarihten sonra mazmunla ilgili yayınlar artmıştır.

¹⁹ Divan edebiyatında kullanılan ortak mazmunlardan “yüzük oyunu” hakkında Cemal Kurnaz’ın makalesi konuyla ilişkin bir çalışmadır. Bkz. Cemal Kurnaz, “Yüzük Oyunu Mazmunu”, **Halk ve Dîvan Şiirinin Müsterekleri Üzerine Denemeler**, Ankara 1990, s.77-85.

6- Eski Şerhlerin Taranması:

Metin şerhinin önemli bir aynağı yine şerhler olmaktadır. Mesnevî, Hâfız Dîvânı, Gülistan ve Muhammediye gibi eserlerin birden çok şerhlerinin olması; bu konunun geçmişte ne denli öneme sahip olduğunu gösterir. Şarihlerimizin âlim sanatkârlar olması sebebiyle eserlere nüfuzu ve derin bilgileri bu şerhlere aksetmiştir. Tebliğimizin girişinde belirttiğimiz gibi, eski şerhlerde beyitler bir bütün halinde ele alınmadan, tek tek kelimeler üzerinde durulur. Ancak bu arada kelimeler hakkında metinle doğrudan ilgisi olmayan geniş bilgi yer alabilir.

İsmâîl Hakkı Bursevî'nin Muhammediye Şerhi'ni²⁰ bu gözle incelediğimiz zaman kelimelerin izahı yanında yer yer aşağıdaki bilgilerin de ilave edildiğini görüyoruz.

1. Kelimelerin Arapça, Farsça veya Türkçe karşılıkları verilir.
2. Kelimelerin hareketleri belirtilir, gramer yönüyle incelenir.
3. Bazı etimolojiler verilir.²¹
4. Kelime ile ilgili edebî sanatlar gösterilir.
5. Arapça ve Farsça'dan dilimize geçen kelimeler ve bunların söylenişleri belirtilir.²²
6. Kelimelerin sözlük anlamları yanında, kullanımı unutulmaya yüz tutmuş ilk anlamları verilir.²³

Bu arada şârih kaynaklarını belirtir, yüz kırk bir eser ve otuz beş şahıstan bilgi nakleder, kendisi dahil kırk yedi şairden örnek beyitler veya dörtlükler verir, değişik şahsiyetlerle ilgili kıssa ve

²⁰ İsmâîl Hakkı Bursevî, Şerh-i Muhammediye (Ferahu'r-Rûh), İstanbul 1924, C. I-II, 649+563 s.

²¹ Örnek için bkz.: Cimri (C. I, s.347); Mûsâ (C.II, s.193); Semerkand (C.I, s.130; C.II, s.35); Tâif (C.I, s.65).

²² Örneğin Tabl>davul; bkz. C.I, s.382.

²³ Konuyla ilgili örnekler tebliğimizin ikinci maddesinde verilmiştir.

anekdotlar anlatır, izahlarına diğer şerhlerden deliller verir, bazen onları tenkit eder ve hatalarını gösterir, farklı görüşler arasında mukayese yapar, soru-cevaplarla okuyucunun aklına gelebilecek konulara açıklak getirir, şerh ettiği esere dair nüsha farkları verir. Bunların dışında tarihî, dinî ve efsanevî kişiler, kıymetli taşlar, kozmik unsurlar, hayvanlar, harfler hakkında bilgiler ve bunlarla ilgili telakki, hurâfe ve âdetleri dile getirir ki bu bilgiler bizim için eski şerhlerden en büyük istifade noktamız olmaktadır.²⁴

Bu itibarla modern şerh usullerine uymadığı için eski şerhlerin bütünüyle ihmal etmeden; bu eserlerin taranarak elde edilecek bilgilerin ilgili kelimeler altında ansiklopedik lugatlar haline getirilmesi hem metin şerhi, hem de bugün bizim yabancı olduğu geniş bir kültürün tespiti bakımından faydalı ve önemlidir.

7- Edebî Tahlillerin Neticede Terkibe Ulaştırılması:

Eski Türk Edebiyatı sahasında Ali Nihad Tarlan'ın "Şeyhî Dîvânını Tedkîk"le başladığı ve günümüze doktora ve yüksek lisans tezleriyle sayısı bir hayli kabaran divanlara ilişkin tahlil çalışmaları, divan edebiyatı malzemesini tespit yönünden son derece değerlidir. Ancak tıpkı fen bilimlerinde analizin sentezle fayda alanına sunulduğu gibi; tahlillerde yer alan ortak unsurları bir araya getiren çalışmaların yapılması mevcut bilgilerin dağınık halde durmasını önleyip, kullanımını pratikleştireceği gibi; şairler hakkında objektif mukayeseler yapmada kolaylık sağlayacak, metin şerhinde karşılaştığımız problemlerin çözümünde bize yardımcı olacak, divan edebiyatı malzemesinin tarihî seyrini görmemize imkân tanıyacaktır.

²⁴ Bkz. Hz.Âdem (C. I, s.72, 120; C. II, s.124); Hz.Dâvûd-zincir (C. I, s.118); Hz.İbrâhîm-tuz (C.I, s.98); Hz.İdrîs (C. II, s.160); Hz.Muhammed-gül (C. I, s.98, 212); akîk (C. I, s.67-1907); zümrüt (C.II, s.190); hayvanların sıfatları (C. II, s.231); bülbül (C. I, s.402); hüdhüd (C. II, s.329); örümcek (C.I, s.286) vs.

TÜRK ŞÂİR EL-BUSTÎ'NİN KASÎDE-İ NÛNİYYE'SİNDE VERDİĞİ MESAJ

Prof. Dr. Recep DİKİCİ*

Arap edebiyatında, şiir Divânlarının yanısıra tek kâfiyeli müstakil kasîdelerin de önemli bir yeri vardır. Bu tür kasîdelerin en meşhurlarından birisi de, el-Bustî (401/1010)'nin zühde dâir kaleme aldığı "Nûniyye" yahut "Unvân el-hilm" adlı kasîdesidir.

Bilhassa Osmanlı döneminde, tanınmış âlimler tarafından şerhleri¹ yapılan bu manzûmenin, Konya Mevlânâ Müzesi, numara 2906/2'de istinsâh tarihi h.641 (m.1243) olan bir elyazması² bulunmaktadır. Henüz tanınmamış olan şiiri tanıtmak, bu nevî eserlerin eksik kalan bir nümûnesini edebiyat târihine kazandırmaya vesîle olacaktır. Bu şiirin daha iyi anlaşılması için, önce şâiri el-Bustî'nin kısaca hayatına temas etmek faydalı olacaktır.

Edip ve şâir olan Ebu'l-Feth Ahmed b.Muhammed el-Bustî, h.360 (m.971) yılında, Afganistan'ın Bust Şehrinde doğmuştur. Muhammed b. Ahmed b.Hıbbân (354/965) ve Hamad b.Muhammed

* Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Nitekim bu kasîdenin 'Abdullâh b.Ahmed en-Nukrekâr (776/1374) tarafından yapılan şerhinin bir nüshası, Süleymâniye Kütüphânesi, Hamidiye Bölümü, numara 1130/3'de bulunmaktadır. Ayrıca bu kasîde, 'Abdurrahmân el-'Omerî ve Zu'nnûn b.Ahmed es-Sarmerî (677/1248) tarafından da şerh edilmiştir. (bk.Carl Brockelmann, Bustî, İslâm Ansiklopedisi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, II, 842-843; Kâtip Çelebi, Keşf ez-zunûn, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972, II, 1336).

² Diğer bazı yazma nüshaları ise, Süleymâniye Kütüphânesi, Esad Efendi, 1695/2, 3420/1, 3766/3; H.Hüsnü Paşa, 599/5, 1023/6; İzmir, 777/2; Kılıç Ali Paşa, 1027/11; Lâleli, 759/3; Âşir Efendi, 463/4; Çelebî Abdullâh, 384/16; Şehid Ali Paşa, 2764/11; Reisülküttâp, 1173/8; Fatih, 3222/2; H.Mahmûd, 3405, 6310/12; Hamidiye, 1130; Lala İsmâil, 706/5; İbrahîm Efendi, 624/1'de kayıtlıdır.

el-Hattabî (386/996)'den hadîs okuyan bu zat, gençliğinde doğduğu şehrin hükümdârı olan Batyûr'un katipliğini yapmıştır. el-Bustî, Batyûr, Sebük-Tigin tarafından mağlup edilince, yeni hükümdâra intisap etmiştir. Daha sonra Sebük-Tigin'in oğlu, onu bir münâsebetle Türklerin diyârına göndermek istemiş ise de, şair Buhâra yolunda h.401 (m.1010)'de vefat etmiştir.

Şâfiî fikhıyla meşgul olan ve Farsça şiirler yazan el-Bustî'nin eserlerinden **Arapça şiir divânı**¹ **Şerh Muhtasar el-Cuveynî fî furu' el-fıkh eş-Şafi'î** adlı eserini zikredebiliriz.

Bunun yanısıra şiirlerini edebî sanatlarla bezeyen el-Bustî'nin, daha çok arûz bahirlerinden basît, kâmil, remel, hafif, tavîl, serî, vâfir, hezeç ve münserih'i kullandığı dikkati çekmektedir.

Nesir alanında da meşhûr olan Bustî, eserlerde yer alan derin anlamlı sözleriyle bu sahadaki mahâretini de açıkca göstermiştir. Nitekim bunlardan bazılarını, burada örnek kabilinden sunabiliriz: “Öfkesine boyun eğen kimse, edebini zâyî eder.”, “Anlayış, aklın şuasıdır.”, “Ölüm, ideallere güler.”, “Yüzündeki vukûfiyetin, ceddinin seâdetine vesîle olur.”, “İnsanların en câhili, dostlarını hor gören ve sultana yaltaklanan kimsedir.”, “Efendilerin âdetleri âdetlerin efendileridir.”, “Kendisini bozanı ıslâh eden kimse, hesadcisine boyun eğdirir.”²

¹ Bu divânın bir yazma nüshası da, Topkapı Müzesi, 2463'de kayıtlıdır.

² el-Bustî ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk. İbn Hallikân, Vefeyât el-a'yân, Beyrut, 1970, III, 376-378; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-nihâye, Kahire, 1932, XI, 278; İbn Tagrîberdî, en-Nucûm ez-zâhire, Kahire, 1963, IV, 106; es-Sem'ânî, Kitâb el-Ensâb, Dâr elcinân, Beyrut, 1988, I, 349; İbn el Cevzî, el-Muntazam, fî târîh el-mulûk ve'l-umem, Haydarâbâd, 1355, VII, 72; es-subkî, Tabakât eş-Şâfiyye, Dâr ihyâ'kutub el-'Arabiyye, Kahire, tarihsiz, II, 305; İbn el-'İmâd, Şezerât ez-zehab, Beyrut, 1989, IV, 324-326; es-Se'âlibî, Yetîmet ed-dehr, Dâr el-kutub el-'ilmiyye, Beyrut, 1983, IV, 345-347; ez-Zehabî, el-'İber fî haber men gaber, Kuveyt, 1960, III, 75; el-Hansârî, Ravdaât el-cennât, Dâr el-ma'rife, Beyrut, trz., I, 274; 'Omer Ferrûh, Târîh el-edeb el-'Arabî, Beyrut, 1984, III, 49-

Kişinin malmülk bakımından ziyâdeleşmesinin, hattizâtında noksanlık olduğunu belirterek kasîdesine başlayan el-Bustî, sâhip olduğu mala sevinmenin neticesinin hüznün olup, kalbi dünya sevgisi ve süslerinden arındırmak gerektiğini dile getirmekte ve insanlara iyilik yaparak, onların sevgisini kazanmanın mümkün olabileceğini zikretmektedir. Kötü kişinin kötülüğü karşısında affetmeyi ve dinin emirlerine sınıksız sarılmayı da tavsiye eden el-Bustî, insanlarla iyi geçinmeyi, akıllı kimselerle istişârede bulunmayı, rıfk sâhibi olmayı, hayır bakımından tenbel olanın seâdete erişemeyeceğini ve sırları jurnalıcı kişilere açıklamının sakıncalı olduğunu anlatmaktadır. Ayrıca kasîdesinde, işlerin zamını gelince vukû bulacağını ve hırsın sâhibini öfkeye sevkedeceğini de kaydeden el-Bustî, cehâletin en büyük susuzluk olduğunu ve dünyada sevincin ilelebet devam etmeyeceğini ifâde etmektedir. Nihâyet el-Bustî, Allahü teâlâ'nın imân ve ihlâs sâhibi kimselerin günahlarını affedeceğini ve Allah'ın bütün kırıkları saracağını, ancak din mızrağının kırılmasının tamir imkânı olmadığını söyleyerek, kasîdesini tamamlamaktadır.¹

51; 'Omer Rizâ Kahlâle, Mu'cem el-mu'ellifin, Dâr ihyâ'turâs el-'Arabî, Beyrut, trz., VII, 186; Kâtip Çelebî, Keşf ez-zunûn, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971, I, 772, 1336, 1626; Bağdatlı İsmâil Paşa, Hediyyet el-'ârifin, İstanbul, 1955, I, 685; Carl Brockelmann, Geschichte Der Arabischen Litteratur, Leiden, 1949, II, 251; aynı müellif, GAL, Supplementband, Leiden, 1937, I, 445; aynı müellif, İslâm Ansiklopedisi, Bustî maddesi, II, 842-843.

¹ el-Bustî, Kasîde-i nûniyye, varak 8^a-10^a.

the most important thing is to make sure that the
document is clear and easy to read. The first
step is to identify the main points of the document
and then to organize them in a logical order.
Next, you should write a clear and concise
summary of each point. This will help you to
understand the document better and will also
help you to communicate the information to
others. Finally, you should proofread the
document carefully to make sure that it is
free of errors and that it is easy to read.
By following these steps, you can ensure that
your document is clear and easy to read.

the most important thing is to make sure that the
document is clear and easy to read. The first
step is to identify the main points of the document
and then to organize them in a logical order.
Next, you should write a clear and concise
summary of each point. This will help you to
understand the document better and will also
help you to communicate the information to
others. Finally, you should proofread the
document carefully to make sure that it is
free of errors and that it is easy to read.
By following these steps, you can ensure that
your document is clear and easy to read.